ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

«ئرق پۇتۇك»

ئىبراھىم مۇتىئى

قىسقىچە ئىزاھات

قەدىمقى ئۇيغۇر تىلىدىكى يادىكارلىقلار ئىچىدە ئۇيغۇر رونىك يېزىغىدىكى (يەنى ئورخون يېزىغىدىكى) يادىكارلىقلار ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ. «ئرق پۇتۇك» (پال كىتاۋى، ياكى تەبىرنامە) شۇلارنىڭ بىرقەدەر چوڭ ھەجىمدىكىلىرىنىڭ بىرى.

«ئرق پۇتۇك» نىڭ بىرقانچە نۇسخىسى تېپىلغان. ئۇنىڭ بىرى ئا. ستەيىن تەرىپىدىن دوڭخاڭدىكى بىزەكلىك (مىڭ ئوي) دىن تېپىلغان نۇسخا. بۇ نۇسخا جەمى 104 بەتلىك بولۇپ، ھەر بېتىدە 40 تىن 70 كىچە رونا (ھەرپ) بار.

يەنە بىرى، ئا. لىكوك تەرىپىدىن تۇرپاندىكى تۇيۇقتىن تېپىلغان نۇسخا (ھەر بەتتە 31 قۇر).

بۇ نۇسخىلارنىڭ ھەر ئىككىسى دانىيەلنىڭ تۇركۇلوگ ۋە تومسېن تەرىپىدىن بىرىنچى قېتىم ئېلان قىلىنغان.

يۇقۇرقى نۇسخىلار تەخمىنەن 9 - ئەسىرگە ئائىت بولۇپ،

بۇلاردا ئىشلىتىلگەن تۇرخون يېزىقى ۋە تىلى ئۇزىگە خاس بولغان بىرمۇنچە ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە.

«ئۇرق پۇتۇك» نىڭ بۇنىڭدىن باشقا نۇسخىلىرىمۇ تېپىلغان، ئۇلارنىڭ ئىچىدە قەدىمقى ئۇيغۇر يېزىغىدا يېزىلغانلىرىمۇ بار.

بىز بۇ يەردە قەدىمقى ئۇيغۇر رونىك يېزىغىدا يېزىلغان نۇسخىسىنى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىپ ئېلان قىلدۇق. ئەسلىدە بۇنىڭ ترانسكرىپسىيىسىنىمۇ بېرىش كېرەك ئىدى. لېكىن مەتبەدە تەييار ترانسكرىپسىيە ھەرپلىرى بولمىغاچقا، ھازىرچە پەقەت تەرجىمىسىنىلا ئېلان قىلدۇق.

«ئۇرق پۇتۇك» قەدىمقى ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ ئىجتىمائى تۇرمۇشى، دۇنيا قارىشى ۋە ئورپ-ئادەتلىرىنى تەتقىق قىلىشتا بەك زور قىممەتكە ئىگە. «ئۇرق پۇتۇك» تە بايان قىلىنغان "ياخشىلىق" (ئەزگۈلۈك) ۋە يامانلىق ئالامەتلىرىنىڭ بىرمۇنچىسى تا مۇشۇ كۈنگىچە ئۇيغۇر خەلقى ئىچىدە شۇ پېتى ساقلىنىپ كەلمەكتە. مەسىلەن، چۈشىدە پادىشانى كۆرسە بەخت-سائادەتكە ئىگە بولىدۇ، چۈشىدە قارا قۇش كۆرسە، ئامەتى كېلىدۇ. چۈشىدە ئورۇق ياكى ئاغرىق ئات مىنسە كۈلسىزلىك يۈز بېرىدۇ، چۈشىدە سېمىز ئات مىنسە ئىشى ئوڭدىن كېلىدۇ، سېمىز توگە مىنسە مۇرادىغا يېتىدۇ، چۈشىدە قوي پادىسى كۆرسە باي بولىدۇ، ئاسماندا ئۇچۇپ چۈش كۆرسە پايدا ئالىدۇ. چۈشىدە يامغۇر كۆرسە تۇرمۇشى بايىشات بولىدۇ، چۈشىدە بۇغا كۆرسە بالا-قازادىن قۇتۇلىدۇ، دېگەندەك ئېتىقادلار ھازىرمۇ خەلقىمىز ئارىسىدا داۋام قىلىپ كەلمەكتە. بۇ پاكىتلار «ئۇرق پۇتۇك» تىكى كۆزقاراشلار ئۇيغۇر خەلقى ھاياتىدا مىڭلارچە

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

يىللاردىن بېرى داۋام قىلىپ كېلىۋاتقان ئەنئەنىلىك كوزقاراشلار ئىكەنلىگىنى ئىسپاتلايدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن «ئرق پۇتۇك» نى ھازىر خەلق ئارىسىدا تارقىلىپ يۈرگەن ئېغىزچە تەبىرنامىلەر بىلەن سېلىشتۇرۇپ تەتقىق قىلىش، خەلقىمىزنىڭ مەنىۋى ھايات تارىخىنى تەتقىق قىلىشنىڭ مۇھىم بىر تەرىپى. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئوزىگە خاس دۇنياقاراشلىرى ۋە ئورپ - ئادەتلىرىنى ئەتراپلىق ئۆگىنىشتە بۇ خىل تەتقىقات زور ئىلمىي قىممەتكە ئىگە.

(بۇنىڭدىكى نومۇرلار ئەسلى تېكىستنىڭ قۇر تەرتىۋىنى بىلدۈرىدۇ.)

«ئرق پۇتۇك» تەرجىمىسى

1. تەنشىمەن (يەنى جۇڭگو پادىشاسىمەن). ئەتىگەنلىگى ۋە ئاخشىمى (ياكى كېچە - كۈندۈز) ئالتۇن تەختتە ئولتۇرۇپ كوڭۈل ئاچقۇدەكمەن. بىلىڭلەركى بۇ ئەزگۈ (ياخشىلىق ئالامتى).

2 - 3. ئالا ئاتلىق يول تەڭرىمەن (تەقدىر ئىلاھىمەن) ئەتىگەنلىگى ۋە ئاخشىمى يول يۈرەرمەن. ئۇتتۇرامدىن ئىككى ئايلىق ئادەم بالىسى ئۇچرىدى. ئادەم قورققان ئىدى. "قورقما، قۇت، (بەخت) بەرگەيمەن" دەپتۇدەكمەن. بىلىڭلەركى، بۇ ئەزگۈ (ياخشىلىق).

4 - 5. ئالتۇن قاناتلىق يىرتقۇچ قارا قۇشمەن، تېنىمنىڭ ئوزۇغىمۇ تۇگۈمەسكەن. دېڭىزدا تۇرۇپ تاپقانلا نەرسىلىرنى تۇتەمەن، ياراتقان نەرسەمنى يەيمەن، شۇنداق كۈچلۈكمەن. بىلىڭلەركى، بۇ ئەزگۈ.

6. ئالا تاغىل لاچىن قۇشمەن، چىنتەن (سەندەل) دەردـ
خىدە ئولتۇرۇپ كوكۇل ئاچقىدەكمەن. شۇنداق بىلىكلەر!

7 ـ، 8 ـ، 9. باتۇر بەگ يىلقىسىغا بېرىپتۇ. ئاق بايتالى قۇلۇنلاپتۇ، ئالتۇن تۇياقلىق ئايغىرلىققا يارىغىدەك؛ توگىلىرىگە بېرىپتۇ، ئاق ھىنىگانى بوتىلاپتۇ، ئالتۇن پۇتلۇق بۇغرالىققا يارىغىدەك؛ ئويىگە كېلىپتۇ، ئوچىنچى قونچويى (مەلىكىسى) ئوغۇل تۇغۇپتۇ، بەگلىككە يارىغىدەك. خوشال ـ خورام بەگ ئەر (باتۇر) ئىكەن! بۇ ئېنىق ئەزگۈ.

10. ئېيىق بىلەن توكۇز ئارت (داۋان) ئۇستىدە سوـ قۇشۇپتۇ. ئېيىقنىڭ قارنى يېرىلىپتۇ، توكۇزنىڭ سۇيۇ چىشى سۇـ نۇپتۇ. بىلگىنكى، بۇ يامانلىق.

11. ئەر ئىلدام كېلىۋېتىپ، ياخشى سوزلەرنى قىلغىدەك. بىلىكلەركى بۇ ئەزگۈ.

12ـ 13. ئالتۇن باشلىق ئىلانمەن. ئالتۇن قوسىغىمنى قىلىچ بىلەن كېسىپ، بەدىنىمنى يول يانىسىغا، بېشىمنى ئويىنىڭ تېشىغا تاشلاپ قويۇپتۇدەك. بىلىكلەركى، بۇ يامانلىق.

14. چوڭ ئوي (گە) ئوت كېتىپتۇ، ئۇلىمۇ، ئوگزىسىمۇ قالماپتۇ دەك. بىلىكلەركى، بۇ يامانلىق!

15 ـ ئەسىگەن يولۇاسمەن، بېشىم قومۇش ئارىسىدا كوـ رۇنگۇدەك، مەن شۇنداق باتۇرمەن، ئەدەپ ـ ئەردەملىكمەن. شۇنى بىلىكلەركى!

16. سېرىق ئاتلىق ساۋچى، ئالا ئاتلىق ئەلچى ياخشى سوز (خەۋەر) ئېلىپ كەپتۇدەك. شۇنداق بىلىگىكى، بۇ ئېنىق ئەزگۈ.

17. ئادەم ئوۋغا بېرىپتۇ. تاغدا ئۇ ھەمىگە قادىر تەڭـ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

رىگە ئىبادەت قىلىپتۇدەك. بىلگىنكى بۇ يامانلىق.

18. تەڭرىلىك (يەنى ئولۇمى يېقىنلاشقان) موماي ئويىدە قالغان (ئىكەن)، ياغلىق قاچىنىڭ چېتىنى يالاپ تىرىلىپتۇدەك، ئولۇمدىن قۇتۇلۇپتۇدەك. بۇنى شۇنداق بىلىڭلەر!

19. قۇزغۇننى ياغاچقا باغلاپتۇ، قاتتىق باغلاڭلار، ياخشى باغلاڭلار دەپتۇدەك. بۇنى شۇنداق بىلىڭلەر!

20 -، 21 - ،22. يۇقۇرىدا تۇمان تۇرۇپتۇ (پەيدا بولۇپتۇ)، تۇۋەندە توزاڭ تۇرۇپتۇ (كوتىرىلىپتۇ)، ئۇچار قاناتلار ئۇچقان ئىكەن، ئېزىپ كېتىپتۇ، كىيىك ئەۋلادى (ياۋا هايۋانلار) يۇگۇر-گەن ئىكەن، ئېزىپ كېتىپتۇ، كىشى ئوغلى (ئادەمزات) يۇرگەن ئىكەن يولدىن ئېزىپتۇ. يەنە تەڭرىنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ئۇچ يىلدا بۇلارنىڭ هەممىسى ئامان - ئېسەن كورۇشۇپتۇ. خوشال بولۇپتۇ، سۇيۇنۇپتۇ. شۇنداق بىلىڭلاركى، بۇ ئەزگۇ.

23 -، 24. ئېچىرقىغان ئات ئوزى سەمىرگەن يەرنى كورۇپ (شۇ يەرگە) يۇگۇرۇپتۇ، يولدا ئۇنىڭغا ئوغرى ئۇچراپ تۇتۇۋېلىپ مىنىۋاپتۇ. (بۇ ئات) يايلىدىن تاكى قۇيرۇغىغىچە يېغىر بولۇپ، يۇرەلمەي تۇرغىدەك، شۇنداق بىلىڭلەركى، بۇ يامانلىق.

25 -، 26. مېنىش ئېتى شەرق تەرەپتە هېرىپ - ئېچىپ تۇرۇپ قاپتۇ. تەڭرىنىڭ قۇدرىتى بىلەن تاغ ئۇستىدە ئېقىن سۇ كورۇنۇپتۇ، دەرەخزارلىقتا يېشىل ئوت كورۇنۇپتۇ، ئات شۇ يەرگە بېرىپ سۇ ئىچىپتۇ، ئوت يەپتۇ. (شۇنىڭ بىلەن) ئولۇمدىن قۇتۇلۇپتۇ. شۇنداق بىلىڭلەركى، بۇ ئەزگۇ.

27 -، 28. (كېگىز) ئوينىڭ ئىچى قانداق - ئۇ؟ تۇڭتۇگى قانداق - ئۇ؟ دەرىزىسى قانداق كورۇملۇك، ئۇ! ئوگزىسى

قانداق - ئۇ؟ ئاغامچىسى قانداق - ئۇ؟ ئۇلار باغلاۋاتقىدەك. بىلىگ - لەركى، بۇ ئېنىق ئەزگۈ.

29. ئاق ئات ئۇچ مەۋجۇداتتا ئوز قارىشىنى تاللا - ۋېلىپ، ئەپۇ - ئوتۇنۇشكە بېرىپتۇدەك. قورقما، ياخشى ئوتۇن. ئا - يانماي ياخشى دە، يالۋۇر؛ دېگۈدەك. شۇنداق بىلىگلەركى، بۇ ئەزگۈ.

30 - 31. تېتىر (ئىسىل نەسىلىك) بوغرامەن، ئاق كوۋۇك چاچقۇدەكمەن، (كوۋۇكلىرىم) يۇقۇرىدا ئاسمانغا تېگەر، پەستە يەرگە تېگەر، ئۇخلاۋاتقاننى ئويغىتىپ، ياتقاننى تۇرغۇزۇپ، يۇرگىدەكمەن، شۇنداق كۆچلۈكدەكمەن. بىلىگلەركى، بۇ ئەزگۈ.

32. قارا ئوپگوك (ھوپۇپ؟) يىل بويى (ئۇگەتسىمۇ) كارغا كەلمەس. "ئۇگەتمەك"، "كورمەك" (قارىماق) "ئۇركۈتتۈك" دەر. شۇنداق بىلىگ!

33 - 34. ئۇزۇن تۈنلۈق (يەنى ئايال) كوزگۈسىنى (ئەينىگىنى) كولگە چۈشۈرۈپ قويۇپ، كۈندۈزى يىغلىغۇدەك. كېچىسى ھوڭرىگۈدەك. شۇنداق بىلىگلەركى، مۇڭلۇق ئۇ، بۇ ئىنىق يامانلىق.

35. ئوغلان كاككوك پېيىنى تېپىۋاپتۇ، بۇنىڭدىن ئوكە تاقىقان كېلىنچەك قوتلۇق بولسۇن، دەپتۇ. شۇنداق بىلىگلەركى، بۇ ئەزگۈ.

36. قارغۇ قولۇن ئايغىرلار ئارىسىغا كىرىپ ئەتتىدىن - كەچكىچە ئەمچەك ئىزلەپ ھېرىپ - ئېچىپ كېتىپتۇ. بىچارە قاز - داقمۇ قىلار. شۇنداق بىلىگلەركى، بۇ يامانلىق.

37. ئىككى ھوكۈزنى بىر بوقۇسىغا قېتىپ قويۇپتۇ. ئۇلار ماڭالماي تۇرغىدەك. شۇنداق بىلىگكى، بۇ يامانلىق.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

38 - 39. تاك ئېتىپتۇ، ئاندىن كۆن چىقىپ يەر - جاهان يورۇپتۇ. شۇنداق بىلىككى، بۇ ئەزگۈ.

40. باينىك قويى ئۇركۈپ كېتىپ، بورىگە ئۇچراپتۇ، بورى ئۇلارنىڭ سۈتىنى ئېمىپ كېتىپتۇ. ھەممە قوي ئامان قاپتۇ. شۇنداق بىلىكلەركى، بۇ ئەزگۈ.

41 - 42. خان تەختكە ئولتۇرۇپ ئوردا - ساراي ساپ - تۇ، ئەل - يۇرتى ئۇنىڭ ئالدىغا كەپتۇدەك، يۇرت كاتتىلىرى، ئاقساقاللىرى يىغىلىپ ئويۇن - تاماشا قىلغىدەك. شۇنداق بىلىگ - لەركى، بۇ ئەزگۈ.

43 - 44. قمارۋاز بىر ئادەم بالىسىنى ۋە خوتۇنىنى ئېلىپ، ئۇستا قمارۋازنىڭكىگە (قمار ئوينىغىلى) بېرىپتۇ. بالا - سىنىمۇ، خوتۇنىنىمۇ ئوتقۇزماستىن يەنە توقسەن باش قوي ئۇ - تۇپتۇدەك، بالىسى بىلەن خوتۇنى بەك خوشال بوپتۇدەك، شۇنداق بىلىكلەركى، بۇ ئەزگۈ.

45. كەمبەغەلنىڭ بالىسى ئوقەت قىلىشقا چىقىپتۇ. سە - پىرى ئوكۇشلۇق بولۇپ، خوشال - خورام قايتىپتۇدەك. شۇنداق بىلىكلەركى، بۇ ئەزگۈ.

46—47. يىرتقۇچ ھايۋان — يولۋاس يەم ئىزلەپ ئوۋغا چىقىپتۇ، ئوۋى ئوكۇشلۇق بولۇپ، نۇرغۇن يىمەكلىك تويلاپ، خوشال - خورام قايتىپتۇدەك. شۇنداق بىلىككى؛ بۇ ئەزگۈ.

48 - 49. بىر تېۋىلغا يۇز بولۇپتۇ يۇز تېۋىلغا مىڭ بولۇپتۇ. مىڭ تېۋىلغا تۇمەن بولۇپتۇدەك، شۇنداق بىلىكلەركى بۇنىڭدا پايدا بار، بۇ ئەزگۈ.

50. كېگىزنى سۇغا سېلىپ، يەنە ئۇر، قاتتىق پىشۇر دىگىدەك. شۇنداق بىلىكلەركى، بۇ ياماڭلىق.

51. خان سوقۇشقا بېرىپتۇ، دۇشمەننى يېڭىپتۇ، سۇرگۈن قىلىپتۇ، كوچۇرۇۋېتىپتۇ، ئۇزى ۋە قوشۇنى خوشال-خورام ئور-دىسىغا (پايتەختىگە) قايتىپتۇدەك. شۇنداق بىلىگىلەركى، بۇ ئەزگۈ.

52-، 53-، 54. ئەر (ئادەم) سوقۇشقا بېرىپتۇ، يولدا ئېتى هېرىپ قاپتۇ، ئۇنىڭغا تۇرنا قۇش ئۇچراپتۇ. تۇرنا ئۇنى قا-نىتىغا ئولتۇرغۇزۇپ، يۇقۇرى كوتىرىلىپ ئۇزاق يول يۇرۇپتۇ، ئۇنى ئاتا-ئانىسى يېنىغا ئاپىرىپ قويۇپتۇ، ئاتا-ئانىسى بەك خوشال بولۇپتۇ. شۇنداق بىلىگىلەركى، بۇ ئەزگۈ.

55. كۆپ ئاتقا ئىگە بولغاندەك خوشاللىغىك يوق. ئېتىم ئاز قالدى دەيدىغان قورقۇنچۇكمۇ يوق، ئۇچىغا چىققان بەخت-سائادەتكىمۇ يوقتەك، شۇنداق بىلىگىلەركى، بۇ ئېنىق يامانلىق.

56. بىر قېرى ئوكۇزنىڭ بېلىنى قورقاق چۈمۈلىلەر يەۋاتقىدەك، ئوكۇز قىمىرلاشقا مادارى يەتمەي جىم تۇرغىدەك. شۇنداق بىلىگىلەركى، بۇ يامانلىق.

57. (ئايال) قومۇش ئارىسىدا تۇرغىدەك (ياشىغىدەك)، تەڭرى ئۇنىمىغانلىقتىن (رەھىم قىلمىغانلىقتىن) مەلىكە-خانىم ئۇنىڭ ئاۋۇنچۇغى (تەسەللى بەرگۈچىسى) بولسۇن، دىگۈدەك. بىلگىنكى، بۇ ئەزگۈ.

58. ئاتنى تەتۇر كىشەنلەپ قويۇپتۇ، ئۇ مىدىرلىيالماي جىم تۇرغىدەك. بىلىگىلەركى، بۇ يامانلىق.

59-، 60. باتۇر بالا تازا ياراملىق ئوق-ياسىنىڭ ئوقىنى تىك يارىنىڭ دوقمۇشىغا ئۇرۇپ، يالغۇز كېتىپ بارغىدەك. شۇنداق باتۇردەك، بىلىگىلەركى، بۇ ئەزگۈ.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

61. قارا - ئالا ئىنەك ھۆزايلىماقچى بولۇپ، ئولدىغان بولدۇم دىگۈدەك. قارا - ئالا ئەركەك ھۆزاي تۇغۇلغان ئىكەن. قۇربانلىققا ياريغاي، دەپتۇدەك، (شۇنىڭ بىلەن) ئولۇمدىن قۇتۇلۇپتۇدەك. بىلمىگىكى، بۇ ئەزگۈ.

62. ئۇزۇن تونلۇق (يەنى ئايال) ئىدىشىنى، ئايىغىنى (قاچىسىنى) قويۇپ (سەپەرگە) چىقىپتۇدەك، (كېيىن) ئوبدان ئويلىنىپ كورۇپ: ئىدىشىمنى، ئايىغىمنى قويۇپ نەگىمۇ بارارمەن، دەپ قايتىپ كېلىپتۇدەك، ئىدىشى، ئايىغى ساق تۇرغىدەك. ئۇ (بۇنى كورۇپ) خوشال بولۇپتۇدەك، بىلمىگىلەركى، بۇ ئەزگۈ.

63 - 65. دەريا لاچىنى ئۇۋغا چىققان ئىكەن، قارشىسىدىن يىرتقۇچ قارا قۇش كوتىرىلىپ چىقىپتۇ دەك، بىلمىگىلەركى، بۇ يامانلىق.

66 - 67. لاچىن توشقان (تۇتاي) دەپ ئاسماندىن تۇۋەن چۈشۈپتۇ ۋە توشقانىنى تۇتۇۋاپتۇ. لاچىنىڭ تىرنىغى ئېچىلىپتۇ ۋە يەنە يىغىلىپتۇ، لاچىن تىرنىغىنى كىرىشتۇرۇپ يۇقۇرى ئورلەپتۇ، توشقان تېرىسىدىن چىقىپ، قېچىپ كېتىپتۇ - دەك. بىلمىگىلەركى، بۇ يامانلىق.

68. كىيىك بالىسى، مەن ئوتسىز، سۇسىز قالدىم، قانداق قىلارمەن؟ دىگۈدەك، بىلمىگىلەركى، بۇ يامانلىق.

69 - 70. توگە پاتقاقتا پېتىپ قېلىپ، ئوز بېشىنى ئوزى يەپتۇدەك، ئاددىن ئۇنى تۇلكە يەپتۇدەك. بىلمىگىلەركى، بۇ يامانلىق.

71. ئەر ئوسلەپ بېرىپ، تەڭرىگە دۇچكېلىپ، بەخت - سائادەت سوراپتۇدەك. (تەڭرى) قۇت بەخت - سائادەت بېرىپ، ئېغىلىڭدا يىلقىڭ بولسۇن، ئۇزەڭ ئۇزۇن ئۇمۇرلۇك بول، دەپ-

تۇدەك، بىلىكلەركى بۇ ئەزگۇ.

72- 73. قارا يول (تەقدىر) تەڭرىسىمەن، سىنىغىكىنى تۇزىتىمەن. ئۇزۇگۇڭنى ئۇلايمەن، ئەلنى يارىتىمەن (بەرپا قىلمەن). بۇنىڭ ئەزگۇلىكى بولسۇن. بۇنى بىلگەيسىلەر!

74- 75. يىرتقۇچ يولۋاس ئوۋ ئوۋلاشقا چىقىپتۇ، ئوتتۇرا يولدا ئۇ ئىلانغا دۇچكىلىپتۇ. ئالا ئىلان تىك قىيا تاشقا چىقىپ كېتىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ (يولۋاس) ئىولۇمدىن قۇتۇلۇپ، خوشال - خورام يۇرگۇدەك. بىلىكلەركى، بۇ ئەزگۇ.

76 - 77. توغ ئاتىنىڭ قۇيرۇغىنى تۇڭۇپ تىك قىل، هورۇن ئاتنىڭ قۇيرۇغىنى قويۇپ بىرىپ، توقۇز قات تەرلىك ياپ، ياخشىلاپ تەرلىسۇن دىگۇدەك. بىلىكلەركى، بۇ يامانلىق.

78. توم (يىرتقۇچ) قارا قۇشمەن، يېشىل قىيا مېنىڭ يايلىغىم، قىزىل قىيا مېنىڭ قىشلىغىم، مەن شۇ تاغدا تۇرۇپ خوشال بولغىدەكمەن. شۇنداق بىلىكلەركى!

79- 80. ئەر پۇشۇغلىق (غەمكىن)، ئاسمان بۇلۇتلۇق بولدى. شۇ ئاردا كۇن چىقىپ، ئىچ پۇشۇغى ئاردىدا خوشال لىق يۇز بېرىپتۇدەك، بىلىكلەركى، بۇ ئەزگۇ.

81- 82. بوز بۇلۇت پەيدا بولۇپ، كىشىلەر ئۇستىگە (يېغىن) ياغدى. قارا بۇلۇت پەيدا بولۇپ، ھەممە ئۇستىگە (يېغىن) ياغدى. ئاشلىق پىشتى، ئوت ئوندى، يىلقىغا، كىشىگە ياخشى بولۇپتۇدەك. بىلىكلەركى، بۇ ئەزگۇ.

83 - 84. قۇل سوزى بەككە يېتىپتۇدەك، قۇزغۇن سوزى تەڭرىگە يېتىپۇدەك، يۇقۇردا تەڭرى ئاڭلاپتۇ، تۇۋەندە كىشى ئاڭلاپتۇ. شۇنداق بىلىكىكى، بۇ ئەزگۇ.

85. باتۇر ئەر ئوغلى سوقۇشقا بېرىپتۇدەك، جەڭ مەيدا-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

نىدا سۆزمەنلەر ئۇنىڭغا: ئويۇڭگە قايىتساڭ ئۆزەڭ زور ئاتاق كوتىرىسەن، ئېتىڭنى كىشىلەر يېتىلەپ كېلىدۇ، دەپتۇدەك. بىلىڭ-لەركى، بۇ ئېنىق ئەزگۈ.

86. ئۇيۇرۇم (بايتاللار تېپى) ئۇچۇن قۇتلۇق ئايغىرمەن، ياڭاقلىق دەرەخلەر مېنىڭ يايلىغىم، قۇشلۇق دەرەخلەر مېنىڭ قىشلىغىم، شۇ يەردە تۇرۇپ خوشال بولىمەن، دىگۈدەك. بىلىڭ-لەركى، بۇ ئەزگۈ.

87 - 88. كولچەك (؟) قۇرۇپتۇدەك، چىلەك تۆكلاپتۇ-دەك. كولچەك بەگنىڭ تۇرسا، ئۇ قانداق قۇرۇيدۇ؟ چىلەك كۇنگەيدە تۇرسا ئۇ نىمشقا توڭلايدۇ؟ بىلىڭلەركى، بۇ پال بىر ئىشنىڭ قىينچىلىققا دۇچ كەلسىمۇ، ئاقىۋىتى ياخشى بولى-دىغانلىغىنى بىلدۇرىدۇ.

89 - 90. (بىراۋنىڭ) ئوغلى ئاتا - ئانىسىغا ئوپكىلەپ كېتىپ قاپتۇدەك، كېيىن ئۇلارنى سېغىنىپ (ئويلىنىپ) ئانامنىڭ نەسىھىتىنى ئاڭلاي، ئاتامنىڭ سۆزىنى تىڭشاي، دەپ قايىتىپ كەپتۇدەك. بىلىڭلەركى، بۇ ئەزگۈ.

91. يىلىغا توشقانىنى (چوڭلارنى) يۇدەتمەي (جۇۋۇتماي) ئايغا توشقانىنى (ياشلارنى) ئازاپلىماي، ھەممىسى ياخشى بولسۇن دىگۈدەك. بىلىڭلەركى، بۇ ئەزگۈ.

92 - 93. توققۇز ئارىلىق بۇغا كىيىكمەن، چىرايلىق تىزلىنىپ، مىڭرىغىدەكمەن (ۋاقىرىغىدەكمەن)، يۇقۇرىدا تەڭرى (ئاسمان)، توۋەندە يەر ئاڭلىدى، شۇنداق كۆچلۇكمەن، بىلىڭ-لەركى، بۇ ئەزگۈ.

94 - 95. تورغاي قۇش ھەمرالىرى يېنىغا قونىمەن،

دەپ، سەزمەستىن توزاققا ئىلىنىپ قېلىپ، ئۇچالماي تۇرغىدەك. بىلىڭلەركى، بۇ يامانلىق.

96. يارغۇن (ياۋا) كىيىكمەن، يازلىغى تاققا چىقىپ يايلايمەن. خوشالمەن، دىگۇدەك. بىلىڭلەركى، بۇ ئەزگۇ.

97. خان قوشۇنى بىلەن ئوۋغا چىقىپتۇ، دائىرە ئىچىگە كىيىكلەر كىرىپتۇ، خان كىيىكلەرنى تۇتۇپتۇ، قارا (خەلق) ۋە قوشۇنىنىڭ ھەممىسى خوشال بولۇپتۇ، بىلىڭلەركى، بۇ ئەزگۇ.

98 - 99. كوك بوز توغان قۇشمەن، كوركەم قىيادا ئولتۇرۇپ (ئەتراپنى) كۇزىتىمەن، ياڭاقلىق توغراق ئۇستىگە چۇشۇپ، يايلايمەن، دىگۇدەك، بىلىڭلەركى، بۇ ئېنىق ئەزگۇ.

100. سېمىز ئات (نىڭ) ئاغزى قاتتىق بولۇپتۇ، ئىگىسى (ئۇنى) ئاچالماپتۇدەك، بىلىڭلەركى، بۇ يامانلىق.

101 - 102. ئەمدى، ئامراق ئوغلانىم، بىلىڭلەركى، بۇ ئرق پۇتۇك (پال كىتاۋى) ياخشى (كىتاپ)، ھەر بىر نەرسىنىڭ تەقدىرى (ئولۇشى) ئەنە شۇنداق قۇدرەتلىك ۋە ھەر خىل بولىدۇ.

103. پارىس يىلى ئىككىنچى ئاينىڭ 15 - كۇنى تەيگونتەن بۇتخانىسىدىكى كىچىك دىندارلارنىڭ (ئىلتىماسى بىلەن؟) ئاڭلىغۇچىمىز ئىسىك سانغۇن ۋە ئىتەچوك ئۇچۇن پۇتىدىم.